

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на Алиса Трендафилова
на тема „Стратегии за речева акомодация“
за получаване на образователната и научна степен „доктор“

от доц. д-р Красимира Алексова
Катедра по български език, СУ „Св. Климент Охридски“

Дисертационният труд на Алиса Трендафилова е посветен на тема, която не е във фокуса на българистичните социолингвистични и психолингвистични проучвания и не е била обект на цялостно изследване въпреки интереса към нея в други страни. Единични са работите у нас, в които се засягат аспекти на речева акомодация, и то най-вече на емпирично ниво във връзка с други социолингвистични изследователски задачи. Дисертационният труд на Алиса Трендафилова реализира задачата не само да представи теоретично динамичния характер на акомодацията в речевото общуване от гледна точка на начините, мотивите, причините и последствията им, не само да изследва експериментално нагласите към нейни конкретни параметри, но и да изведе основните тенденции в сложния развой на теорията за речевата акомодация, прераснала в теория за комуникативната акомодация, както и да очертае мястото ѝ в рамките на едно интердисциплинарно научно направление – социалната психология на езика.

Дисертационният труд съдържа увод и шест основни глави. Разгърнат е на 366 страници заедно с цитираните 363 източника и трите приложения. Дисертационният труд е логично структуриран, всяка част завършва с обобщение, представящо най-важните резултати от анализите, а в края са формулирани основните изводи и са изтъкнати приносите на изследването.

В първата глава дисертантката представя обекта, предмета, целите, задачите и методите в изследването си. Изясняването на спецификата на обекта – стратегиите за речева акомодация, и на предмета на изследването – акомодационните стратегии при съвременните млади носители на българския език, е обвързано с основни постановки на теорията за речевата (а по-късно – комуникативната) акомодация, акцентираща върху социално-когнитивните аспекти на общуването и индивидуалната мотивация на речевото поведение. Подчертана е интердисциплинарността на проучванията в тази сфера, дело на изследователи от различни области (напр. социални психолози,

антрополози, психолингвисти, социолингвисти, специалисти в областта на комуникацията и на когнитивните науки). Целите и задачите са ясно формулирани и отговарят на същността на проучването. Посоченият метод за събиране на емпиричен материал (анкетно проучване), статистическите методи и процедури за обработката му (чрез програмния пакет SPSS), както и методите за анализ са адекватно избрани и приложени.

След като е изяснила обекта, предмета и използваните методи, в първата глава дисертантката подчертава, че развоят и промените в акомодационната теория са се отразили върху обема на понятието „стратегии за речева акомодация“, върху обектите на емпиричните изследвания и методите на анализ, избирани от различните автори. Това определя и решението в края на първата глава да бъде включено и кратко представяне на основни термини, които са ключови за дисертационния труд.

Втората глава очертава мястото на изследванията на стратегиите за акомодация сред разнопосочните проучвания в сферата на социалната психология и в по-широката област, обвързваща социалното взаимодействие и езика. Съпоставени са различни виждания за обектите и методите на изследване в социалната психология на езика, като основната цел е да се посочи мястото на акомодационната теория сред множеството теории и подходи, изследващи връзките между обществото, съзнанието и езика. Основателно в една от подчастите на втора глава вниманието е насочено към речевите маркери и техните социално-психологически функции, тъй като те са обвързани с конвергентната и дивергентната стратегия в комуникативното взаимодействие.

Третата глава се фокусира върху теорията за акомодацията и нейните разновидности, което е необходима стъпка, преди да се разгледа същността на основните стратегии за речева акомодация. В отделни части на тази глава са представени същността и особеностите на акомодационната теория, резюмирана е сложната ѝ история, дискутирани са редакциите на теорията за акомодацията, очертано е съвременното ѝ състояние. Дисертантката е показала отлична библиографска осведоменост, умение да съпоставя гледни точки, да извлича развойни тенденции, да прави изводи и обобщения в една доста сложна картина от интердисциплинарни изследвания, отличаващи се по избраните подходи и приложените методи. Подобна картина на историята и на днешния облик на теорията за речевата/комуникативната акомодация не е позната, а тя е предизвикателство както за социалните психолози, така и за антрополозите, а и за лингвистите, работещи в тази област.

Четвъртата глава може да се определи като централна, без да се пренебрегват останалите, тъй като в нея са разгледани основните стратегии за акомодация: речева конвергенция, речева дивергенция, стратегия за поддържане на речта, за допълване на речта, за улесняване на разбирането, за междуличностен контрол и стратегия за управление на дискурса. Тези стратегии са разгледани както на индивидуално, така и на групово равнище, тъй като, както подчертава дисертантката, „теорията за акомодацията е обща теория за междуличностната и междугруповата комуникация“ (с. 6).

В петата глава се представени някои подходи към стратегиите за акомодация в англоезичната, руската и българската научна литература, като са коментирани и някои емпирични изследвания. Тази част от дисертационния труд не представлява обзор на мнения или преглед на проучвания, а търсене на развойни процеси и съпоставки между научни подходи и гледни точки.

В шестата глава дисертантката коментира резултатите от емпиричното си изследване, като преди това изяснява избора на методи на изследването, дизайна на въпросника и данните за провеждането на анкетата. Основната задача на това емпирично изследване е да потърси какви са нагласите към различните стратегии за акомодация, към средствата за тяхната реализация (както езикови, така и паралингвистични), а така също да отговори на въпроса съществува ли зависимост между нагласите на респондентите и техните социално-демографски характеристики. Обемът на емпиричния материал е внушителен, А. Трендафилова е извършила статистическа обработка на данните, анализирала ги е и е извела изводи, които се отнасят до изследваните групи (студенти от няколко университета).

Авторефератът отразява вярно постиженията на дисертационния труд. Посочените приноси отговарят на действително постигнатото в работата. Дисертантката е посочила 4 публикации по темата на дисертацията, от които 2 са под печат.

Смятам, че работата на Алиса Трендафилова „Стратегии за речева акомодация“ притежава качествата на дисертационен труд, в който реализирано обвързване между теоретични и експериментални подходи, гарантиращо успешното изпълнение на поставените цели и задачи. Трудът представя една сравнително нова у нас област на научно изследване, в която се откриват широки полета за теоретични и емпирични проучвания. Това ми дава основание да предложа на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Алиса Трендафилова образователната и научна степен „доктор“.

29.04.2013 г.

Доц. д-р Красимира Алексова